

Hukuki Enstrumanlar

Avrupa Konseyi Demokratik Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Bildirgesi

CM/Rec(2010)7 sayılı
Tavsiye Kararı ve açıklayıcı not

Publishing
Editions

Avrupa Konseyi Demokratik Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Bildirgesi

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin
11 Mayıs 2010 tarihinde kabul ettiği, CM/Rec(2010)7 sayılı
Tavsiye Kararı ve açıklayıcı not

Avrupa Konseyi Yayınları

Bu metin, kaynağın tam adının, yani Avrupa Konseyi'nin belirtilmesi kaydıyla çoğaltılabilir. Ticari amaçlarla kullanılması veya Avrupa Konseyinin resmi dilleri dışındaki bir dile çevrilmesi düşünülüyorsa lütfen publishing@coe.int ile temasa geçin.

Avrupa Konseyi Yayınları
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

ISBN 978-92-871-6898-6
©Council of Europe, Şubat 2011
Avrupa Konseyinde Basılmıştır

1. Eğitim Yönlendirme Komitesinin (CDED) önerdiği ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 11 Mayıs 2010'da kabul ettiği CM/Rec(2010)7 sayılı Tavsiye Kararı

2. Bu yayında CM/Rec(2010)7 sayılı Tavsiye Kararının metni ve açıklayıcı notu yer almaktadır.

CM/Rec(2010)7 sayılı Tavsiye Kararı

Bakanlar Komitesinin, Avrupa Konseyi Demokratik Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Bildirgesi ile ilgili olarak üye ülkelere yönelik sayılı Tavsiye Kararı

(Bakanlar Komitesinde, 11 Mayıs 2010 tarihinde 120. Oturumda kabul edilmiştir)

Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Kuruluş Yasasının 15.b Maddesi uyarınca;

Avrupa Konseyinin temel görevinin insan haklarını, demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü yaygınlaştırmak olduğunu;

Bu görevin yerine getirilmesinde eğitimin temel bir rol oynadığı;

Uluslararası hukukta, özellikle de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde (ETS No. 5), İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme ve Çocuk Hakları Uluslararası Sözleşmesinde verilen eğitim hakkını, 1993'te Viyana'da toplanan Dünya İnsan Hakları Konferansında ülkelere insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünün, yaygın ve örgün eğitimde yer alan tüm öğrenim kurumlarında ders olarak okutulması çağrısında bulunulduğunu;

Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanları 2. Zirvesinde (1997) alınan, demokratik bir toplumda vatandaşların hak ve sorumluluklarına ilişkin farkındalıklarının artırılmasına yönelik demokratik yurttaşlık için eğitim girişimini başlatma kararını;

Bakanlar Komitesi demokratik yurttaşlık için eğitim konulu, Rec(2002)12 sayılı Tavsiye Kararını, Bakanlar Komitesinin gençlerin yaygın eğitim/öğreniminin yaygınlaştırılması ve tanınmasına ilişkin Rec(2003)8 sayılı Tavsiye Kararı ve üniversite eğitiminde ve profesyonel eğitimde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ilişkin Rec(2004)4 sayılı Tavsiye Kararını, Parlamenter Meclisinin, demokratik yurttaşlık için eğitim ve insan hakları eğitimi için bir Avrupa çerçeve sözleşmesinin yazılmasını öngören 1682 (2004) sayılı Tavsiye Kararını,

göz önüne alarak ve;

2005 yılında Budapeşte’de yapılan Gençlikten sorumlu Avrupa Bakanları 7. Toplantısında demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitimi için bir çerçeve prensip dokümanı oluşturulması çağrısına cevaben;

Avrupa Konseyinin Avrupa’da bölgesel ortağı olduğu, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 2005 yılında kabul ettiği, İnsan Hakları Eğitimi için Dünya Programının amaçlarına ulaşılmasına katkıda bulunmak;

Ülkelerin ve sivil toplum kuruluşlarının demokratik yurttaşlık için eğitim ve insan hakları eğitimi alanında çeşitli iyi uygulamaları sundukları, Eğitim Yoluyla Yurttaşlık Avrupa Yılı 2005 deneyiminden yararlanarak, bu yönde ilerlemeyi ve bu tür iyi uygulamaları Avrupa’nın her yerinde güçlendirmeyi, belirli kurallara bağlamayı ve yaymak,

İsteği ile;

Üye ülkelerin eğitim sistemlerinin düzenlenmesi ve içeriğinden sorumlu olduklarını dikkate alarak, Sivil toplum örgütlerinin ve gençlik kuruluşlarının eğitimin bu alanında oynadıkları önemli rolün farkında olarak ve bu kuruluşları bu alanda desteklemeyi isteği ile;

Üye ülkelerin:

- Bu tavsiye kararının ekinde belirtildiği gibi, Avrupa Konseyi Demokratik Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Bildirgesinde yer alan hükümlere dayalı tedbirleri uygulamalarını;
- Söz konusu Bildirgenin eğitim ve gençlikten sorumlu yetkililere geniş bir şekilde dağıtımını sağlamalarını;

tavsiye eder

Genel Sekretere bu tavsiye kararını:

- Avrupa Konseyi üyesi olmayan, Avrupa Kültür Sözleşmesine taraf ülkelerin hükümetlerine (ETS No. 18);

ve

- uluslararası kuruluşlara iletmeleri talimatını verir.

CM/Rec(2010)7 sayılı Tavsiye Kararının Eki

Avrupa Konseyi Demokratik Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Bildirgesi

Bakanlar Komitesinin CM/Rec(2010)7 sayılı Tavsiye Kararı çerçevesinde kabul edilmiştir

Bölüm I – Genel hükümler

1. Kapsam

Mevcut Bildirge, Madde 2’de tanımlanan demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitimiyle ilgili olup; demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitimiyle örtüşükleri ve etkileşim içinde oldukları durumlar haricinde, kültürlerarası eğitim, eşitlik eğitimi, sürdürülebilir kalkınma için eğitim ve barış eğitimi gibi ilgili alanlarla doğrudan ilgilenmez.

2. Tanımlar

Mevcut Bildirge maksatları dahilinde:

a. “Demokratik yurttaşlık eğitimi”, demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün yaygınlaştırılması ve korunması amacıyla; öğrencileri bilgi, beceri ve anlayışla donatmak ve tavır ve davranışlarını geliştirmek suretiyle, onları toplumda demokratik haklarını ve sorumluluklarını kullanıp savunacak şekilde yetkinleştirmeyi, öğrencilerin çeşitliliğe değer vermelerini ve demokratik yaşamda aktif bir rol oynamalarını sağlamayı amaçlayan, eğitim, öğretim, farkındalık artırıcı girişimler, bilgiler, uygulamalar ve faaliyetlerdir.

b. “İnsan hakları eğitimi”, insan haklarının ve temel özgürlüklerin yaygınlaştırılması ve korunması amacıyla; öğrencileri bilgi, beceri, anlayışla donatmak ve tavır ve davranışlarını geliştirmek suretiyle, onları toplumda evrensel bir insan hakları kültürünün yaratılıp savunulmasına katkıda bulunacak şekilde yetkinleştirmeye yönelik, eğitim, öğretim, farkındalık artırıcı girişimler, bilgiler, uygulamalar ve faaliyetlerdir.

c. “Örgün eğitim”, ilk öğretim öncesinden başlayarak, ilk ve orta öğretimde, ardından da üniversitede devam eden, belirli bir yapısal çerçevesi olan eğitim ve öğretim sistemidir. Bu eğitim kural olarak genel veya mesleki eğitim kurumlarında verilir ve eğitim sonunda bir diploma vb. alınır.

d. "Yaygın eğitim", resmi eğitim sisteminin dışında yer alan ve bir dizi beceri ve yetkinliğin geliştirilmesine yönelik olarak hazırlanmış herhangi bir planlı eğitim programıdır.

e. "Informal öğrenme" her bireyin kendi çevresindeki eğitim etkileri ve kaynaklarından ve günlük deneyimlerinden (aileden, benzer nitelikteki arkadaşlarından, komşularından, çeşitli insanlarla karşılaşmalarından, kütüphaneden, kitlesel haberleşme araçlarından, iş yerinden, oyun oynarken vb.) yaşam boyunca çeşitli tavırlar, değerler, beceriler ve bilgiler edinme sürecidir.

3. Demokratik yurttaşlık için eğitimle insan hakları eğitimi arasındaki ilişki

Demokratik yurttaşlık için eğitim ve insan hakları eğitimi birbiriyle yakından ilişkili olup, birbirini karşılıklı olarak destekler. Amaç ve uygulamalardan ziyade, odaklandıkları alan ve kapsamaları açısından farklılık gösterirler. Demokratik yurttaşlık için eğitim esas olarak toplumun yurttaşlıkla, siyasi, sosyal, ekonomik, yasal ve kültürel alanlarıyla ilgili demokratik hak ve sorumlulukları ve aktif katılımı üzerinde odaklanırken, insan hakları eğitimi, insanların yaşamlarının tüm yanlarıyla ilgili daha geniş kapsamlı insan hakları ve temel özgürlüklerle ilgilenir.

4. Anayasal yapılar ve üye ülke öncelikleri

Aşağıda belirtilen hedef, ilke ve prensipler geçerli olacaktır:

a. Her bir üye ülkenin anayasal yapısına gerekli saygı gösterilecek ve bu yapılara uygun araçlar kullanılacaktır;

b. Her bir üye ülkenin öncelikleri ve ihtiyaçları göz önüne alınacaktır.

Bölüm II – Hedefler ve İlkeler

5. Hedefler ve İlkeler

Aşağıdaki hedefler ve ilkeler üye ülkelere kendi politikalarını, mevzuatlarını ve uygulamalarını düzenlerken aynı zamanda rehber olarak düşünülmelidir.

a. Ülke topraklarında yaşayan her bireye demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitimi alma fırsatı sunma amacının benimsenmesi.

b. Demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitimi yaşam boyu sürecek bir süreçtir. Bu alanda etkili bir öğrenim, politika oluşturanlar, eğitimciler, öğrenciler, ebeveynler, eğitim kurumları, eğitim yetkilileri, kamu görevlileri, sivil

toplum örgütleri, gençlik kuruluşları, medya ve halk dahil olmak üzere çok geniş bir paydaş yelpazesini içermektedir.

c. Bu eğitim sürecinde, ister örgün, ister yaygın, ister se yaygın ve informal öğrenme araçları olsun, tüm eğitim araçları, söz konusu eğitim sürecinin ilkelerinin yaygınlaştırılması ve hedeflerine ulaşması açılarından değer taşımaktadırlar.

d. Sivil toplum kuruluşlarının ve gençlik kuruluşlarının demokratik yurttaşlık eğitimine ve insan hakları eğitimine özellikle de yaygın ve algın eğitim vasıtalarıyla yapabilecekleri değerli katkılar vardır; bu nedenle de, bu katkıyı yapabilmeleri için söz konusu kuruluşlara fırsatlar verilmelidir.

e. Öğretim ve öğrenim uygulamalarıyla ve faaliyetleriyle, demokratik ve insan hakları değer ve ilkeleri izlenmeli ve yaygınlaştırılmaya çalışılmalı; özellikle de, okullar dahil olmak üzere, eğitim kurumlarının yönetişi insan hakları değerlerini yansıtmalı ve yaygınlaştırılmaya çalışılmalı ve ebeveyn de dahil olmak üzere, öğrencilerin, eğitim personelinin ve paydaşların yetkinleştirilmesi ve aktif katılımı için olumlu ortam sağlanmalıdır.

f. Tüm demokratik yurttaşlık için eğitim ve insan hakları eğitiminin en önemli unsurlarından biri de sosyal birlik beraberliğin ve kültürler arası diyalogun yaygınlaştırılması ve toplumsal cinsiyet eşitliği de dahil olmak üzere çeşitliliğe ve eşitliğe değer verilmesidir. Bu amaçla, çatışmayı azaltan, inanç grupları ve etnik gruplar arasındaki farklılıkların daha çok kabul edilmesini ve anlaşılmasını sağlayan, insan onuruna ve paylaşılan değerlere karşılıklı saygı gösterilmesini mümkün kılan, sorun ve anlaşmazlıkların çözüme kavuşturulmasında diyalogu teşvik ederek şiddete karşı, kişisel ve sosyal becerilerin ve anlayışın oluşturulması şarttır.

g. Demokratik yurttaşlık için eğitim ve insan hakları eğitiminin en temel amaçlarından biri öğrencilere sadece bilgi, anlayış ve beceriler sağlamakla kalmayıp, onların, aynı zamanda toplumda insan haklarını, demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü savunmak ve yaygınlaştırmak için harekete geçmeye hazır olacak şekilde yetkinleştirilmeleridir.

h. Eğitim uzmanlarının ve gençlik liderlerinin yanı sıra, eğitimcilerin de demokratik yurttaşlık için eğitim ve insan hakları eğitimi ilkeleri ve uygulamalarında sürekli eğitim almaları, bu alanda etkin bir eğitimin verilmesinin ve sürdürülebilmesinin hayati bir parçası olup, yeterli bir şekilde planlanmalı ve bu eğitim için yeterli kaynak ayrılmalıdır.

i. Devlet düzeyinde, bölgesel ve yerel düzeylerde demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitiminde yer alan ve aralarında politika yapıcılar, eğitimciler, öğrenciler, ebeveynler, eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları, gençlik kuruluşları, medya ve kamuoyu dahil olmak üzere çok çeşitli paydaşlar arasında (katkılarından azami olarak yararlanılabilmesi için), ortaklık ve işbirliği teşvik edilmelidir.

j. İnsan haklarıyla ilgili değerlerin ve yükümlülüklerin uluslararası niteliği ile demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün dayandığı ortak ilkeler göz önüne alındığında, üye ülkelerin bu Bildirgenin kapsadığı faaliyetler ve iyi uygulamaların tespiti ve karşılıklı alışverişi konularında uluslararası ve bölgesel işbirliğini gerçekleştirmeye çalışması ve teşvik etmesi önemli bir husustur.

Bölüm III – Politikalar

6. Örgün Eğitim (Genel ve mesleki eğitim)

Üye ülkeler demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitimini okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretimin yanı sıra, genel ve mesleki eğitim ve öğretim düzeyinde de müfredat programlarına dâhil etmelidirler. Üye ülkeler aynı zamanda, bu müfredat programlarında yer alan demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitimini, söz konusu eğitimin anlamlı olmasını ve bu alandaki faaliyetlerin sürdürülebilir olmasını sağlamak üzere desteklemeye, gözden geçirmeye ve güncelleştirmeye devam etmelidirler.

7. Yüksek öğrenim

Üye ülkeler, akademik özgürlük ilkesine saygılı olarak, demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitiminin, özellikle de geleceğin eğitimcilerinin yararlanması amacıyla, yüksek öğrenim kurumlarına da verilmesi yaygınlaştırmalıdır.

8. Demokratik yönetim

Üye ülkeler tüm akademik kurumlarda demokratik yönetimi hem kendi içinde arzu edilen ve yararlı bir yönetim yöntemi olarak, hem de demokrasiyi ve insan haklarına saygıyı öğrenme ve deneyimlemenin uygulamalı bir aracı olarak yaygınlaştırmalıdır. Üye ülkeler, uygun vasıtalarla, öğrencilerin, eğitim personelinin ve ebeveyn de dahil olmak üzere paydaşların eğitim kurumlarının yönetimine aktif bir şekilde katılımını teşvik etmelidirler.

9. Eğitici alışmalar

Üye ölkeler öğretmenlere, diğer eğitim personeline, gençlik liderlerine ve eğiticilere, demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitimi için başlangıç düzeyinde ve sürekli eğitici çalışmalar ve geliştirme olanakları sağlamalıdır. Bu eğitici çalışmalar ve geliştirme olanakları, söz konusu personelin, ilgili bilim disiplininin hedef ve ilkelerinin yanı sıra, uygun öğretim ve öğrenim yöntemleriyle ilgili ayrıntılı bilgiye ve anlayışa ve bu alandaki diğer uygun temel becerilere sahip olmalarını temin etmelidir.

10. Sivil toplum kuruluşları, gençlik kuruluşları ve diğer paydaşların rolü

Üye ölkeler, özellikle de yaygın eğitim alanında, sivil toplum kuruluşlarının ve gençlik kuruluşlarının demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitimi alanındaki rollerini desteklemeli ve kolaylaştırmalıdır. Üye ölkeler bu kuruluşları ve bunların faaliyetlerini eğitim sisteminin değerli bir parçası olarak kabul etmeli ve bunlara mümkün olduğunda, gereken desteği vermeli ve her tür eğitime katkı sağlayabilecekleri uzmanlık ve bilgi birikimlerinden azami ölçüde yararlanmalıdır. Üye ölkeler aynı zamanda, özellikle de medyaya ve genel kamuoyu olmak üzere diğer paydaşlara, bu alanda yapabilecekleri katkıyı azami seviyeye çıkarmalarını sağlamak üzere, demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitiminin tanıtımını yapmalıdır.

11. Değerlendirme kıstasları

Üye ölkeler demokratik yurttaşlık ve insan hakları için eğitim programlarının etkililiğinin değerlendirilmesi için kıstaslar oluşturmalıdır. Öğrenci gruplarının bu konudaki geri bildirimleri bu tür değerlendirmelerin ayrılmaz bir parçasını oluşturmalıdır.

12. Araştırma

Üye ölkeler, bu alandaki mevcut durumu değerlendirebilmek için demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitimi ile ilgili araştırmaları başlatmalı ve teşvik etmeli ve politika üretenler, eğitim kurumları, okul müdürleri, öğretmenler, öğrenciler, sivil toplum kuruluşları ve gençlik kuruluşları da dahil olmak üzere paydaşlara, etkililiklerini verimliliklerini ölçmelerine ve arttırmalarına ve uygulamalarını iyileştirmelerine yardımcı olmak üzere, karşılaştırmalı bilgiler sağlamalıdır. Söz konusu araştırmalar diğerlerinin yanısıra, müfredat programıyla ilgili araştırmalar, yenilikçi uygulamalar, öğretim

sistemleri ve değerlendirme kıstasları ve göstergeleri de dahil olmak üzere, çeşitli değerlendirme sistemlerinin geliştirilmesini içermelidir. Üye ülkeler araştırmalarının sonuçlarını yerine göre diğer üye ülkelerle ve paydaşlarla da paylaşmalıdırlar.

13. Sosyal birlik beraberliği geliştirmeye, çeşitliliğe değer vermeye, farklılıklarla ve çatışmalarla baş etmeye yönelik beceriler

Üye ülkeler eğitimin bütün alanlarında demokratik ve birçok kültürü barındıran toplumlarda birlikte yaşamayı öğrenmeyi ve öğrencilerin sosyal birlik beraberliği geliştirmelerini, çeşitliliğe ve eşitliğe değer vermelerini - özellikle de farklı inanç grupları ve etnik gruplar arasında olmak üzere- farklılıkları kabul etmelerini, anlaşmazlıkları ve çatışmaları şiddete başvurmadan çözüme kavuşturmalarını, her türlü ayrımcılık ve şiddetle, özellikle de şiddetle ve tacizle mücadele etmelerini sağlayacak bilgi ve becerileri elde etmelerini amaçlayan eğitim yaklaşımlarını ve öğretim yöntemlerini geliştirmelidirler.

Bölüm IV – Değerlendirme ve işbirliği

14. Değerlendirme ve inceleme

Üye ülkeler bu bildirgeyle ilgili olarak sürdürdükleri stratejileri ve politikaları düzenli olarak değerlendirmeli ve bunlara uygun uyarlamalar yapmalıdırlar. Bunu diğer üye ülkelerle, örneğin bölgesel düzeyde, işbirliği yaparak gerçekleştirebilirler. Herhangi bir üye ülke de bu konuda Avrupa Konseyinden yardım isteyebilir.

15. Müteakip izleme faaliyetlerinde işbirliği

Üye ülkeler mevcut Bildirgenin amaç ve prensiplerini uygularken yerine göre diğer üye ülkelerle ve Avrupa Konseyi kanalıyla aşağıda belirtildiği gibi işbirliğinde bulunmalıdırlar:

- a. belirlenen öncelikler ve ortak çıkarları gerçekleştirerek;
- b. demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitimiyle ilgili mevcut koordinatörler de dahil olmak üzere, çok taraflı ve sınır ötesi faaliyetleri destekleyerek;
- c. iyi uygulama alışverişi yaparak, bunları belirli bir düzenleme yapılarak ve yaygınlaştırılmalarını temin ederek;
- d. kamuoyu da dahil olmak üzere tüm paydaşları Bildirgenin amaç ve uygulamalarından haberdar ederek;

e. Avrupa'daki sivil toplum kuruluşları, gençlik kuruluşları ve eğitimci ağlarını ve bunlar arasındaki işbirliğini destekleyerek.

16. Uluslararası işbirliği

Üye ülkeler Avrupa Konseyi kapsamındaki demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitimi çalışmalarının sonuçlarını diğer uluslararası kuruluşlarla paylaşmalıdırlar.

Açıklayıcı not

I. Konunun arka planı, başlangıcı ve müzakere süreçleri

1. Bakanlar Komitesinin, CM/Rec(2010)7 sayılı Tavsiye Kararı kapsamında kabul edilen Avrupa Konseyi Demokratik Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Bildirgesi (Bildirge) Avrupa Konseyinin bu alandaki çalışmalarının önemli bir aşamasıdır.

Bu çalışmalar ilk kez 10-11 Ekim 1997 tarihlerinde Strasbourg'da yapılan Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanları 2. Zirvesinde ivme kazanmıştır. Bu zirvede üye ülke hükümet ve devlet başkanları:

“vatandaşların demokratik bir toplumdaki hak ve sorumluluklarla ilgili bilincinin yaygınlaştırılması amacıyla demokratik yurttaşlık eğitimi girişimi başlatmaya” karar vermişlerdi. (Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanları 2. Zirvesi Nihai Deklarasyonu).

Karar, Avrupa Konseyinin temel değerleri olan demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünün yaygınlaştırılmasında ve insan hakları ihlallerinin önlenmesinde eğitimin rolünün giderek daha çok anlaşılmasının bir yansımasıydı. Daha genel bir ifadeyle, eğitim giderek şiddetin, ırkçılığın, aşırı uçların, yabancı düşmanlığının, ayrımcılığın ve hoşgörüsüzlüğün artmasına karşı bir savunma mekanizması olarak görülmeye başlamıştı. Aynı zamanda eğitimin sosyal birlik beraberliğe ve sosyal adalete büyük bir katkı sağladığı da geniş bir biçimde kabul edilmişti. 2. Zirvede alınan karar Kuruluşa hem örgün, hem de yaygın eğitimde, yurttaşlık ve insan hakları eğitimi alanlarında geniş kapsamlı bir işbirliği oluşturma görevi verdi.

2. Bakanlar Komitesinin 7 Mayıs 1999'da Budapeşte'de kabul ettiği Demokratik Yurttaşlık için Eğitim Girişimi Programı ve Deklarasyonu hazırlanarak 2. Zirve kararı siyasi seviyede yürürlüğe sokuldu. Operasyonel seviyede ise, projenin 1997-2000 yılları arasındaki ilk safhasında, Avrupa Konseyinin çeşitli bölümleri birlikte çalışarak, tanımlar, temel kavramlar, yöntemler, uygulamalar ve malzemeler üzerinde araştırmalar yaparak tabana yayılmış projeleri (“vatandaş siteleri”) desteklediler. 2000 Ekim'inde projenin ilk safhasının sonuçları Krakov'da toplanan eğitim bakanlarınca onaylandı. Bakanlar projenin devam etmesi gerektiğini teyit ederek Bakanlar Komitesinin bu yönde bir tavsiye kararı alması çağrısında bulundular.

3. Projenin 2001-2004 yılları arasındaki ikinci safhasında politikalar oluşturuldu, üye ülkelerden demokratik yurttaşlık için eğitim koordinatörleri ağı kuruldu ve 2005 yılında yapılacak Eğitim Yoluyla Avrupa Yurttaşlık Yılı hazırlıkları tamamlandı. İkinci safhanın önemli bir gelişmesi de eğitim bakanlarının yukarıda değinilen çağrısına cevaben, Bakanlar Komitesinin üye ülkeler için, demokratik yurttaşlık eğitimi konusunda Rec(2002)12 sayılı Tavsiye Kararını yayınlamasıydı.

4. Eğitim Yoluyla Avrupa Yurttaşlık Yılı girişimi 2005 yılında başarıyla gerçekleştirildi ve bunun sonucunda da üye ülkelerde demokratik yurttaşlık eğitiminin önemi konusundaki farkındalığın artmasının yanı sıra, bu eğitimin müfredat programının ve yaşam boyu öğrenme programlarının parçası haline geldiği ülkelerin sayısı arttı. Eğitim Yoluyla Avrupa Yurttaşlık Yılı girişimi ve bu girişimin sonlandırıldığı Romanya'nın Sinaia kentindeki değerlendirme konferansı, ülkelerin ve sivil toplum kuruluşlarının bu alanda pek çok iyi uygulamayı paylaşmaları için bir fırsat oluşturdu.

5. Eğitim Yoluyla Avrupa Yurttaşlık Yılı girişimi esnasında üye ülkelerin politikaları ve uygulamaları her ne kadar Rec(2002)12 sayılı Tavsiye Kararına olumlu cevap verildiğini ortaya koyduysa da, daha başlangıç safhasında, daha sonra muhtemelen bağlayıcı bir şekle dönüşebilecek, daha kapsamlı bir çerçeve prensip dokümanı oluşturulması yönünde talepler vardı. 2004 Ekim ayında Parlamenter Meclisi, Bakanlar Komitesince demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitimi için bir Avrupa çerçeve sözleşmesi oluşturulmasını önerdi (Parlamenter Meclisinin Avrupa için eğitim konulu, 1682(2004) sayılı Tavsiye Kararı). 2004 Aralık ayında, Avrupa Kültür Sözleşmesi ne taraf devletlerin kültür, eğitim, gençlik ve spor bakanlarıncı kabul edilen 50 Yıllık Kültürel İşbirliği Wrocław Deklarasyonunda (ETS No.18), "Avrupa Konseyi, insanları demokratik toplumlarda yaşam boyu bilgi, beceri ve yaklaşımlarla donatacak politikalar için bir mükemmeliyet merkezi olma rolünü güçlendirmelidir... Bu amaçla, uygun geleneksel mekanizmalar kullanılarak Avrupa standartları oluşturulması düşünülmelidir.." ifadeleri yer aldı. 2005 Mayıs'ında Varşova'da yapılan Devlet ve Hükümet Başkanları 3. Zirvesinde, devlet ve hükümet başkanları "Avrupa Konseyinin eğitim alanında, Avrupa'nın her yerindeki, tüm gençlerin eğitime erişimini sağlama ve bu eğitimin kalitesini arttırırken, diğer konuların yanı sıra, kapsamlı bir insan hakları eğitiminin yaygınlaştırılması yönündeki çabalarını arttırmasını" istedi. Avrupa Eğitim Bakanları Daimi Konferansının 22. oturumunda (İstanbul, Mayıs 2007) Eğitim Bakanları Daimi Konferansı ve Almanya Federal Eyaletler Kültür İşleri Başkanı, üye ülkelerde

eğitim durumunun çok radikal farklılıklar göstermesi nedeniyle demokratik yurttaşlık eğitimi/insan hakları eğitimi ile ilgili bir çerçeve prensip dokümanı oluşturma fikrine Almanya'nın ilgi duymadığını, ancak Almanya'nın, pek çok üye ülkenin Avrupa Konseyinin yol göstericiliğine ihtiyaç duyabileceğini gayet iyi anladığını ve herkesin kabul edebileceği bir uzlaşma yolunun bulunabileceğinden emin olduğunu belirtti.

6. Aynı zamanda, gençlik politikaları alanında da paralel gelişmeler vardı. İnsan Hakları Eğitimi Gençlik Programı 2000 yılında, "insan hakları eğitimi gençlik politikalarına ve gençlik uygulamalarına ana akım olarak dahil etme" iddiasıyla başlatıldı. Gençlikten Sorumlu Avrupa Bakanları 7. Konferansında bakanlar, Avrupa Konseyini, gençler için insan hakları eğitimi konusunda Bakanlar Komitesince bir tavsiye kararı oluşturulmasına ve bu karara, özellikle de şiddetin önlenmesi ve Avrupa Konseyinin İnsan Hakları Eğitimi Gençlik Programından elde edilen deneyimden yararlanılması konularında Avrupa'da işbirliğinin güçlendirilmesine ilişkin maddelerin de dahil edilmesini teşvik ettiler. Avrupa Konseyinin gençlik politikalarında insan hakları eğitimine ilişkin (2008) 23 sayılı Tavsiye Kararında, Bakanlar Komitesi gençlik politikalarında insan hakları eğitiminin temel rolünü daha da güçlendirerek insan hakları ve demokrasiyi gençlik politikaları için bir öncelik olarak belirledi ve bu politikalara "gençlerin insan haklarından tam olarak yararlanmalarının sağlanmasını, insanlık onurunun korunmasını ve bu yöndeki kararlılığının teşvik edilmesini" de dahil etti.

7. Avrupa Konseyinde meydana gelen bir diğer önemli ve konuyla ilgili politik gelişme de kültürler arası diyaloga artan ilgidir. Bu husus üye ülkelerde giderek önem kazanmakta ve Avrupa Konseyinin alışıl gelmiş öncelikli konularının yanı sıra gündeme gelmektedir. Özellikle de demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitiminin kültürler arası diyalogun desteklenmesi için önemi, 2008 yılında yayınlanan "Kültürler Arası Diyalog Beyaz Kitabı"nda teyit edilmiştir.¹

8. Aynı sırada, global gelişmeler de, özellikle de Birleşmiş Milletlerde (BM) aynı eğilimi izliyordu. 10 Aralık 2004'te BM Genel Kurulı tarafından onaylanan Dünya İnsan Hakları Eğitimi Programı, ilk aşamada üye ülke seviyesinde ilk ve orta dereceli okullarda olmak üzere, insan hakları eğitiminin güçlendirilmesi

1. "Kültürler Arası Diyalog Beyaz Kitabı: Eşit insanlar olarak ve onurlu bir biçimde birlikte yaşama" 118. Bakanlar Seviyesindeki Oturumunda (Strasbourg, 6-7 Mayıs 2008) Avrupa Konseyi üyesi 47 ülkenin Dışişleri bakanlarıncaya yayınlanmıştır.

ve geliştirilmesi için iddialı hedefleri belirledi. Avrupa Konseyi, Dünya İnsan Hakları Eğitimi Programının Avrupa'da uygulanmasında Birleşmiş Milletlere resmi bir anlaşma çerçevesinde destek vermektedir.

9. Bu gelişmeler karşısında, Avrupa Konseyi Eğitim Yönlendirme Komitesi projenin üçüncü safhası (2006-2009) için Konseyin Demokratik Yurttaşlık/İnsan Hakları Eğitimi ile ilgili faaliyet programını kabul etmesinin ardından "demokratik yurttaşlık/insan hakları eğitimine ilişkin bir referans çerçevesi fizibilite etüdü'nün (uygun geleneksel mekanizmalar)" hazırlanmasını sağladı. Bu çalışmanın görev kapsamına göre, bu konuda bir Avrupa çerçeve prensip dokümanına olan ihtiyacın incelenmesi; gerek Avrupa Konseyi dahilindeki gerekse diğer uluslararası kuruluşlardaki mevcut çerçeve dokümanlarının incelenmesi, eksiklikler ve noksanlıkların belirlenmesi; muhtemel bir yeni dokümanın getirebileceği katma değerle ilgili bilgilerin sağlanması ve böyle bir dokümanın şekli ve içeriğine ilişkin seçeneklerin ve kapsamının belirlenmesi gerekiyordu.

10. Çeşitli ülkelerden, içlerinde gerek eğitim uzmanları gerekse gençlik kuruluşlarının temsilcileri bulunan gayri resmi bir uzmanlar grubunun yardımıyla fizibilite etüdü hazırlamak üzere bir uzman görevlendirildi. Uzman çalışmasını 2007 Nisan'ında sundu.

11. Yapılan çalışmada, "çerçeve prensip dokümanı" deyimini, Demokratik Yurttaşlık/İnsan Hakları Eğitimi (DYE/İHE) alanında izlenecek, üzerinde mutabık kalınmış standartları ve politikaları içeren, devletlere hitaben oluşturulmuş (bağlayıcı veya bağlayıcı olmayan) bir uluslararası belge anlamında kullanıldı. Bu çalışmada, Avrupa Konseyinin demokratik yurttaşlık alanındaki, kökleri Konseyin insan haklarını, demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü yayma temel misyonuna dayanan gayretlerinin başlangıcı incelendi. Çalışmada, tüm ortak ilgi alanlarında ve üye ülkelerin girişimlerinde (insan hakları, ulusal azınlıklar, sosyal politikalar, terörle mücadele vb.) Avrupa Konseyinin sürekli olarak, çeşitli biçimlerde çerçeve dokümanları hazırladığına ve bu dokümanların üye ülke seviyesinde bir odaklanma alanı ve yapılacak girişimler için bir itici güç oluşturduğuna, bu dokümanın, iyi uygulamaların yaygınlaştırılması ve Avrupa çapında standartların yükseltilmesi için bir vasıta oluşturduğuna dikkat çekildi. Çalışmada aynı zamanda, bu konuyla ilgili mevcut enstrümanlar da incelenerek, eksiklik ve yeni bir belgenin getirebileceği artı değerler de belirlendi. Çalışmada bağlayıcı olabilecek veya olmayacak yeni enstrümanın alabileceği şekiller, bu enstrümanın kapsamı ve içeriğinin neler olabileceği de incelendi.

12. Çalışmanın sonuçlar bölümünde, bu alanda yeni bir çerçeve prensip dokümanının biçim ve içeriğinin müzakerelerine geçmek üzere bir prensip kararının verilmesinin uygun olacağı tavsiyesinde bulunuldu.

13. 2007-2008 yılları arasında söz konusu çalışma, önce bu amaçla kurulan Demokratik Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Geçici Danışma Grubuna (ED-EDCHR), daha sonra da, çalışmayla ilgili görüşlerini bildiren çeşitli Avrupa Konseyi kuruluşlarına: (İnsan Hakları Yönlendirme Kuruluna (CDDH), Gençlikle İlgili Ortak Konseye (JCY), Yüksek Öğrenim Yönlendirme Kuruluna (CDESR), Eğitim Yönlendirme Komitesi Bürosuna (CDED) ve son olarak da 2008 Mart ayında, Eğitim Yönlendirme Komitesi Bürosu Genel Kuruluna) sunuldu. Danışılan bütün kuruluşlar, eğitimle ilgili temel sorumluluğu olan CDED'ye yazılı görüşlerini sundular. Üye ülkelerin kendilerine danışılan DYE/İHE koordinatörleri de görüşlerini CDED'de belirttiler.

14. Bu değerlendirme döneminde bazı görüş eğilimleri belirdi. Çalışmada yer alan, mevcut durumun siyasi ve yasal arka planına ilişkin değerlendirme ve mevcut çerçeve prensip dokümanlarının eksiklik ve noksanlıklarına ilişkin analizler genelde paylaşılan değerlendirmelerdi. Yeni bir dokümanın önemli katkılarının olacağı üzerinde de fikir birliğine varıldı. Böyle bir dokümanın içeriği konusundaysa, dokümanın kapsamı ve temel terimlerin net tanımlarının ve kesin içeriğinin bilahare kapsamlı olarak tartışılacağı hedef, ilke ve politikaların yer aldığı bölümlerin gerekliliği üzerinde büyük ölçüde görüş birliği mevcuttu. Ülkelerin yeni dokümanın uygulamasıyla ilgili olarak, bir Avrupa Konseyi uzmanlar komitesinde değerlendirilip üzerinde görüş bildirilecek üzere düzenli raporlar sunmasını gerektiren bir harici izleme mekanizması önerisi üzerinde ise daha az mutabakat sağlandı. Bazıları bunun önemli yararlar sağlayacağını düşünürken, diğerleri, söz konusu mekanizmanın gereksiz bir yük getireceği görüşündeydi. Dokümanın şekline gelince, burada da bir görüş ayrılığı mevcuttu. Bazıları dokümanın bağlayıcı bir doküman olması gerektiğini savunurken, diğerleri bağlayıcı olmasının gerekmediği görüşündeydiler.

15. Çalışmanın yapılmasını talep eden CDED, 10 Mart 2008'de yaptığı genel kurulda, diğer tüm kuruluşların görüşlerini göz önüne aldıktan sonra çalışmayı memnuniyetle karşıladı ve "biri bağlayıcı, diğeri ise bağlayıcı olmayan iki ayrı versiyondan oluşan bir taslak doküman hazırlayarak ve Demokratik Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Danışma Grubunun (ED-EDCHR) politika oluşturanlar için temel konular belgesi üzerindeki çalışmalarını da göz önüne alarak, çerçeve prensip dokümanı üzerinde müzakerelere devam

etmeye" karar verdi. CDED aynı zamanda üyelerinden bir bölümünü taslak dokümanı hazırlama grubuna atadı ve genel sekreterlikten, eğitim ve gençlik konusunda uzmanlığı olan diğer üyeleri de gruba atmasını istedi. CDED aynı zamanda iki taslak versiyonun 2009 Mart ayında yapacağı toplantıda görüşülmesine yeterli zaman bırakacak şekilde sunulmasını da istedi.

16. Taslak doküman oluşturma grubu Haziran, Eylül ve Kasım 2009'da olmak üzere üç defa toplandı. İlk toplantıda iki taslak dokümanın yasal şekli ve genel form ve içeriği üzerinde görüş alışverişinde bulunuldu ve fizibilite etüdünün yazarından iki metnin ilk taslaklarını yazmasının istenmesine karar verildi. İkinci toplantıda, söz konusu iki alternatif taslak metinle ilgili ilk değerlendirme yapıldı ve çeşitli mütalaalarda bulunuldu. Bu görüşler, üçüncü toplantıya sunulan yeni taslaklarda göz önüne alındı. Üçüncü toplantıda metinler yeniden gözden geçirildi ve üzerinde anlaşmazlık olan hemen tüm konularla ilgili uzlaşılı çözümleri sağlandı. Sadece birkaç değişken, CDED Bürosunun Aralık toplantısında karara bağlanmak üzere bırakıldı. Büro tercihini yaptı ve CDED genel kuruluna sunulacak taslak metinleri onayladı.

17. 2009 Mart ayında yapılan CDED genel kurulunda iki taslak metin üyelere sunuldu. Özünde, karşılanacak ihtiyaçlar ve ulaşılabilecek amaçlar aynı olduğundan, her iki metin de hemen hemen birbirinin aynısıydı. Aradaki fark, şekille ve metinlerin yasal etkisiyle ilgiliydi; metinlerden biri bağlayıcı bir çerçeve anlaşma olup, kullanılan dile yaptırımcı bir üslup hakimdi, diğeri ise bağlayıcı olmayıp, daha yumuşak bir dille yazılmıştı ("yapılacaktır" yerine "yapılmalıdır" gibi). İçerik açısından tek büyük fark ise, izleme bölümüyle ilgili olup, taslak anlaşmada, ülkelerin rapor verdiği ve her ne kadar hafif olsa da, harici bir denetimin yer aldığı bir mekanizma söz konusu iken, taslak Bildirge metninde, üye ülkelerin öz değerlendirme yapmaları esas alınmıştı.

18. Yapılan müzakereler sonucunda söz alan tüm ülke temsilcileri yeni bir dokümanın kabul edilmesi gereği üzerinde görüş birliğine vardı ve büyük çoğunluk bağlayıcı olmayan Bildirge formunu tercih etti. Komite buna göre 20 Mart 2009'da resmen kayıtlara geçen aşağıdaki kararı aldı:

"Komite:

- çerçeve prensip dokümanını hazırlayan grubun yaptığı çalışmaların sonucunu memnuniyetle karşılamıştır;
- grup tarafından sunulan iki teklifi inceleyerek, DYE/İHE ile ilgili bir Bildirge yönünde tercih bildirmiştir;
- üye ülkelerde DYE/İHE prensip ve uygulamalarının sürdürülebilir bir şekilde geliştirilebilmesi için böyle bir Bildirgenin yararlılığını vurgulamıştır;

- Bildirgenin CEDE’nin 2010 genel kurulundan önce nihai hale getirilmesi için bir yol haritası çizmiştir. ...”

19. Yol haritasının ilk aşaması, tüm delegasyonların belirli bir miyada kadar Bildirgenin mevcut metni ile ilgili herhangi bir değişiklik teklifini sunmaya davet edilmeleri olmuştur. Bu değişiklik önerileri CEDE’nin mevcut ve önceki başkanlarından oluşan küçük bir grup tarafından değerlendirilecek, kendilerine fizibilite etüdünün yazarı yardımcı olacak, ve yapılan değerlendirme değişiklik önerilerini veren ve metin yazma sürecine katılmak isteyen delegelerin katılımına açık olacaktı. Söz konusu grup 2009 Haziran ayında toplandı ve yapılan önerileri inceleyerek, bir kısmını kabul ederken bir kısmını reddetti. Birkaç teklifle ilgili olarak da, önerilen değişikliği başlangıç noktası olarak alıp, metni daha kapsamlı olarak yeniden yazdı veya kendi inisiyatifleriyle değişiklikler yaptı.

20. CEDE Bürosu 9-10 Eylül 2009’da toplanarak metnin Haziran toplantısında değişiklik yapılan şeklini, Avrupa Konseyi Hukuk Danışmanlığının verdiği, 4 Eylül 2009 tarihli bilgilerin ışığında inceledi. Hukuk Danışmanlığının verdiği bilginin ana noktası, Bildirgenin Avrupa Konseyi uygulamalarıyla uyumlu olabilmesi için, Bakanlar Komitesinin bir Tavsiye kararı kapsamında kabul edilmesinin gerekli olduğu idi. Büro, hem gözden geçirilmiş metni hem de Hukuk Danışmanlığının bilgi yazısını CEDE’nin 10-11 Aralık 2009’da yapılan olağanüstü toplantısına gönderdi. Büro aynı zamanda, bu açıklayıcı notun ilk taslağını da dikkate alarak, bu metni genel kurula gönderdi. CEDE üyelerinden her iki metin üzerindeki görüş ve önerileri istendi.

21. CEDE Aralık ayındaki toplantısında Bildirge metninde yapılması önerilen değişiklikleri inceledi. Verilen hukuki bilgilerin ışığında yapılan gözden geçirilmiş metni kabul etti. Buna göre, Bildirge, Bakanlar Komitesinin Tavsiye Kararının Eki, Bildirgenin giriş bölümü ise tavsiye kararının giriş bölümü olarak belirlendi. Bu formatın, tavsiye kararları bağlayıcı olmadığından, Bildirgenin bağlayıcı olmama özelliğini kuşkuya yer bırakmayacak bir şekilde ortaya koyduğuna dikkat çekildi. Bildirge metninde yapılan birkaç değişiklik üzerinde daha mutabakata varıldı. CEDE açıklayıcı notla ilgili değişiklik önerilerini ele aldı ve yeni bir taslağın hazırlanmasını istedi.

22. Komite, 24-26 Şubat 2010 tarihlerinde yaptığı toplantıda Bakanlar Komitesinin üye ülkelere Demokratik Yurttaşlık (DYE) ve İnsan Hakları Eğitimi (İHE) ile ilgili Avrupa Bildirgesine ilişkin tavsiye kararının ve açıklayıcı notunun son şeklini değerlendirdi. Komite taslak tavsiye kararını onaylamaya ve kabul edilmek üzere Bakanlar Komitesine göndermeye karar verdi. Komite taslak

tavsiye kararının açıklayıcı notunu dikkate alarak, bu notu bilgi için Bakanlar Komitesine göndermeye karar verdi.

II. Tavsiye kararının ve bildirgenin hükümleriyle ilgili mütalaalar

Tavsiye kararı: giriş ve resmi maddeler

23. Tavsiye kararı resmi açılış maddeleriyle başlamakta ve Madde 1'de¹ Bildirgenin hangi yetkiye dayanılarak kabul edildiği açıklanmaktadır. Söz konusu yetki, özellikle de sporla ilgili konularda, Bildirgelerin kabul edilmesinde daha önce de kullanılan bir yetkidir. Daha sonraki bölümdeyse, adet olduğu üzere, üye ülkelerin hangi mülahazalarla Bildirgeyi kabul ettiğine ilişkin açıklamalar ve Bildirgenin çıkış noktası ve amaçları yer almaktadır. Bildirgenin formatı 'Hatırda tutarak', 'göz önüne alarak' şeklinde başlayan bir dizi maddeden oluşmaktadır ve bu format aynı zamanda antlaşma statüsündeki dokümanlarda da görülmesine rağmen, burada böyle bir statünün göstergesi değildir. Bu format hiçbir zaman bağlayıcı olmayan Bakanlar Komitesi tavsiye kararlarında da normal olarak kullanılan formattır.

24. 2. ve 3. giriş maddelerinde, Avrupa Konseyinin temel görevi olan insan haklarını, demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü yaygınlaştırma görevi ve eğitimin bu amaca ulaşmada temel bir rol oynadığına inançına dikkat çekilmektedir. Bu inanç da, 1997'den itibaren tüm DYE/İHE projesinin ve üye ülkelerin bu projeye olan kararlılığının ve bu amaca ulaşmak için koydukları standartların bir ifadesi olan Bildirgenin temelini oluşturmaktadır.

25. 4. ve 5. giriş maddelerinde, örneğin, gerek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde gerekse Birleşmiş Milletler dokümanlarında yer alan, eğitimin "insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmesini" ve "tüm bireylerin özgür bir topluma etkin bir şekilde katılmasının sağlanmasını" (Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi 1966, Madde 13(1)) gerekli kılan eğitim hakkının yasal temelleri ele alınmakta ve insan hakları konusunun eğitim programlarına dahil edilmesinin önemi vurgulanarak, ülkelerden bunu gerçekleştirmelerini isteyen 1993 Viyana Deklarasyonuna değinilmektedir.

1. Metinde giriş paragrafları numaralandırılmamıştır, ancak açıklayıcı notta referansın kolaylaştırılması için sıraya göre numaralandırılmıştır. (İlk giriş paragrafı için 1, ikinci giriş paragrafı için 2 ve bu şekilde devam)

26. 7-10. giriş maddelerinde Bakanların başlıca siyasi deklarasyonlarına ve Bildirgenin kabulüne yol açan önemli aşamaları oluşturan Avrupa Konseyi kurumlarının tavsiye kararlarına değinilmektedir. Pek çok açıdan, Bildirgenin en önemli ön göstergesi Bakanlar Komitesinin yukarıda değinilen ve benzer konuları ele alan ve benzer amaçları olan (2002)12 sayılı Tavsiye Kararıdır.

27. 11. giriş maddesinde Bildirge küresel bir çerçeveye oturtularak, Bildirgenin, Avrupa Konseyinin, Dünya İnsan Hakları Eğitimi programının Avrupa'da bölgesel ortağı olduğu dikkate alındığında, çok benzer amaçları olan Dünya İnsan Hakları Eğitimi programının amaçlarına ulaşmasına katkıda bulunacağı ifade edilmektedir.

28. 12. giriş maddesinde, DYE/İHE projesinde bir kilometre taşı olan ve 2005 yılında yapılan, Eğitim Yoluyla Avrupa Yurttaşlık Yılı girişimine atıfta bulunmaktadır. Maddede, Bildirgenin temel amaçlarından biri olan ve pek çok üye ülkede yerleşik olan ve söz konusu girişimle de kanıtlanan, eğitim politikalarında iyi uygulamalardan yararlanarak, bu uygulamaların derlenerek Avrupa çapında yaygınlaştırılması hedefi vurgulanmaktadır.

29. 13. giriş maddesinde, eğitimin tüm Bildirge için geçerli olan bir özelliğine, 4. maddede spesifik olarak belirtilen, üye ülkelerin eğitim sistemlerinin birbirinden büyük farklılıklar gösterdiğine ve bu farklılıklara saygı gösterilmesinin gerekli olduğuna değinilmektedir. Söz konusu farklılıklar anayasadan kaynaklanabildiği gibi, eğitimin ilgili ülkede nasıl yapılandırıldığına da bağlıdır. Bu itibarla, Bildirgede yer alan tüm politika ve uygulamalar münferit ülkelerce söz konusu anayasal va yapısal sistemlere saygı gösterilerek uygulanacaktır.

30. 14. giriş maddesinde eğitimin bu alanında sivil toplum kuruluşlarının ve gençlik kuruluşlarının oynadığı role işaret edilmektedir. Gerçekten de, yaygın eğitim giderek bu kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır. Bunlar örgün eğitimde de önemli bir rol oynamakta olup, pek çok ülke, bu işlev için bu kuruluşlara bel bağlamaktadır. Girişin bu maddesinde de, 10. maddede de, bu kuruluşların katkıları ve duydukları destek ihtiyacı ortaya konmaktadır.

31. Bunları da tavsiye kararının resmi nihai maddeleri izlemektedir. Bu maddeler, giriş maddeleri mahiyetinde olmayıp, operatif maddelerdir. O nedenle, kullanılan dil nesnel ifadelerde gözlenen objektif bir dildir.

Komite, üye ülkelerin hükümetlerinin ekteki Bildirgeyi temel alan tedbirleri uygulamalarını ve bunların eğitim ve gençlikten sorumlu yetkililere geniş bir şekilde dağıtımının yapılmasını tavsiye etmektedir. Son olarak da Genel Sekretere, tavsiye kararını, aynı zamanda Avrupa Konseyi üyesi olmayan, Avrupa Kültür Sözleşmesine taraf olan ülkelerin hükümetlerine ve uluslararası kuruluşlara göndermesi talimatı verilmektedir. Bu da, demokratik yurttaşlık ve insan hakları eğitiminin, daha geniş kapsamlı uluslararası niteliğini ve yeni Bildirgenin Avrupa sınırları içinde olduğu gibi Avrupa sınırları dışında da etkili olması arzusunun yansıtılmasıdır.

Bildirge

Başlık

32. "Bildirge" terimi, uluslararası uygulamalarda hem bağlayıcı belgeler, ki bunların en ünlüsü Birleşmiş Milletler Bildirgesidir, hem de Avrupa Birliği Temel Hak ve Görevler Bildirgesi gibi (2000 yılında kabul edildiği şekliyle, 2005 Lizbon Anlaşmasına göre Avrupa Birliği (AB) üyelerinin çoğu bu bildirgenin kendileri için bağlayıcı olması üzerinde mutabakata varmışken, bazı üye ülkeler için söz konusu belge bağlayıcı değildir), bağlayıcı olmayan belgeler için kullanılmaktadır. Avrupa Konseyi uygulamasında da, bu terimin anlamında müphemlik söz konusudur: Avrupa Sosyal Bildirgesi (1961, 1996'da gözden geçirildi) bağlayıcıdır, ancak Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımına İlişkin Avrupa Bildirgesi (2003) bağlayıcı değildir. Bildirge adı ve şekli, Avrupa Konseyince bu alanda daha önce kabul edilmiş dokümanlara göre daha "ağırlığı olan" bir dokümana duyulan arzuyu, yani daha güçlü bir kararlılığı ifade etme maksadıyla seçilmiştir. Bununla birlikte, üye ülkelerin, Avrupa Konseyi Demokratik Yurttaşlık için Eğitim ve İnsan Hakları Eğitimi Bildirgesinin, uluslararası kamu hukukunda bağlayıcı olmaması yönündeki açık niyetleri nedeniyle, önce, konuda kuşkuyla yer bırakmamak üzere Bildirgeye, "Sözleşme statüsünde olmayan bildirge" alt başlığının dahil edilmesi üzerinde mutabık kalınmıştı. Ancak, Bildirgenin tavsiye kararı niteliğinde kabul edilmesine karar verildikten sonra, söz konusu alt başlığa gerek kalmamıştır, çünkü tavsiye kararları ve bunların ekleri, tanımları gereği, zaten bağlayıcı değildirler. Buna göre, başlıktan sonra, "Bakanlar Komitesinin CM/Rec(2010)7 sayılı Tavsiye Kararı kapsamında kabul edilmiştir" ifadesinin yer alması üzerinde mutabakata varılmıştır. Eğer Bildirge, çoğunlukla,

bildirgenin kabul edilmesine ilişkin tavsiye kararı olmaksızın yayınlanırsa, ki bu muhtemelen böyle olacaktır, yukarıdaki ifade ile, metnin bağlayıcı olmayan niteliği, tam ve açıklıkla belirtilmiş olacaktır.

Bölüm I – Genel hükümler

1. Kapsam

33. Bu maddede, Bildirgenin maddi içeriği ele alınmaktadır. Bildirgenin ortaya çıkması ile sonuçlanan süreçte ortaya atılan mülahazalar ve yapılan müzakerelerde, bu tür daha önceki belgelerde dikkat çeken bir noksanlık ortaya kondu. Bu noksanlık, bu belgelerde sadece demokratik yurttaşlık için eğitim veya sadece insan hakları eğitiminin ele alınmış olmasıydı. Bu Bildirgede, iki konuyu farklı, ancak birbiriyle yakından ilişkili konular olarak ele almak, bilinçli olarak yapılmış bir seçimdi. Bu tür bir kapsamlı yaklaşım, yeni belgenin getireceği artı değerlerden biri olarak görüldü. Bundan sonra ortaya çıkan bir başka sorun da, birbiriyle ilgili ancak farklı konuların nasıl ele alınacağıydı. Bu konulardan dördü metinde belirtilmektedir. “Kültürler arası eğitim”le, birden fazla kültürün yer aldığı toplumlarda, karşılıklı anlayış ve saygı için gerekli olan bilgi, yetkinlik, beceri ve tavırların geliştirilmesi yoluyla demokrasinin korunması ve insan haklarının geliştirilmesi amaçlanmaktadır. “Eşitlik eğitimi” ve “barış eğitimi” ise açıklama gerektirmeyen terimlerdir. UNESCO Genel Müdürünün 2005 Ağustos’unda yayınladığı bir rapora göre “Sürdürülebilir kalkınma için eğitim”, “bireyleri, kuşaklar arası eşitlik ve adalete katkıda bulunma amacıyla çevreye önem veren; adil, eşitlikçi ve barışçıl bir dünya, sürdürülebilir bir dünya idealine bağlı, sorumlu yurttaşların hayata hazırlanmasının bir parçası”dır. BM Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim On yılı (2005-2014) girişiminin amacı, böyle bir eğitimin ve bu eğitimin, örgün, yaygın ve informal eğitim programlarına ve müfredatına dahil edilmesini teşvik etmektir. Sürdürülebilir kalkınma için eğitimin DYE/İHE ile çok açık benzerlikleri bulunmaktadır. Ancak bu girişimin kökleri BM içindeki çevreci harekete uzanmaktadır ve ana odak noktası çevreyle ilgilidir. Benzer bir şekilde, Bildirgede değinilen tüm konuların büyük ölçüde genel DYE/İHE kavramının kapsadığı, ancak konunun özellikle bir bölümü üzerinde yoğunlaşan, spesifik bir odak noktası bulunmaktadır. Bildirgenin, bu ilgili konuları doğrudan ele almaması, ve ancak, söz konusu konuların DYE/İHE ile örtüştüğü veya etkileşim içinde olduğu durumlarda ele alınması üzerinde mutabakata varılmıştır.

2. Tanımlar

34. Her ne kadar projenin birinci safhasında büyük ölçüde tanımlar, kavramlar vb. üzerinde çalışılmışsa da, mevcut çerçeve prensip dokümanlarında halâ “demokratik yurttaşlık için eğitim” ve “insan hakları eğitimi” gibi terimlerle ilgili net tanımlar yoktu. Varsa bile, bunlar terimin anlamından çok, terimin neleri içerdiğini uzun ifadelerle anlatıyorlardı, yani, gerçek bir tanımdan ziyade, birer tarif niteliğindeydiler. Yeni bir dokümanın kaleme alınmasına ilişkin olarak yapılan müzakerelerde, tüm politika üretenlerin ve yeni dokümanı anlayıp uygulamaya çalışan diğerlerinin, temel terimlerin ne anlama geldiğini bilmeleri açısından, net, ve özlü tanımlara ihtiyaç olduğu konusunda kesinlikle hiçbir görüş ayrılığı yoktu.

35. *a* ve *b* fıkralarındaki iki ana tanım, mevcut tanımlardan yararlanılarak oluşturulmuştur: demokratik yurttaşlık için eğitim tanımı Eğitim Yoluyla Yurttaşlık Avrupa Yılı 2005’deki tanımdan, insan hakları eğitimi tanımı ise, BM İnsan Hakları Komiserinin bürosunca kullanılan tanımdan alınmıştır. Öylesine ki bu tanımlarda kullanılan, “yetkinleştirme amacıyla” terimine kadar tanım aynen alınmış olup, tanımların bundan sonraki bölümleri, üzerinde odaklanılan farklı alanlara göre, bir yanda demokratik toplumda yaşam boyu gereken becerileri, diğer yanda da tüm alanlarda insan haklarının yaygınlaştırılması ve savunulmasını içerecek şekilde farklılaşmaktadır. Her iki tanımda da, böyle bir eğitim sonucunda ortaya çıkanların sadece bilgiden oluşmayıp, gerekli girişimlere dönüşecek bir yetkinleştirme olduğu vurgulanmıştır.

36. *c*, *d*, ve *e* fıkralarındaki tanımlar Avrupa Konseyi tarafından 2002 yılında yayınlanan COMPASS adlı gençlerle insan hakları konulu el kitabına dayalıdır. Dokümanın yazım safhasında bu tanımlar genişletilmiş ve daha ayrıntılandırılmıştır. Örneğin örgün eğitimin belirleyici özelliklerinden birinin, bu eğitimin sonunda bir belge ile belgelendirildiği belirtilmiş ve bu anlama gelen ifadeler tanıma dahil edilmiştir. Örneğin, örgün eğitimin ayırddedici özelliğinin bu eğitimin bir diploma ile belgelendiği hakkındaki ortak görüş, tanımlarda sözcüklerle ifadesini bulmuştur. Yaygın eğitim ise, informal eğitimle karşılaştırıldığında daha sıklıkla bir belgenin alınmasıyla sonuçlanmakla birlikte, bu oldukça karmaşık noktanın metinde doğrudan açıklanmaması kararlaştırılmıştır.

3. DYE ile İHE EDC/HRE arasındaki ilişki

37. DYE ile İHE arasındaki önemli ilişki, bu Bildirge metnini yazarların bildiği kadarıyla şimdiye kadar ilk defa tanımlanmaktadır. 1997 yılında başlayan

sürekli programla ilgili Avrupa Konseyi dokümanlarının çoğunda, her iki terim de kullanıldığında, normal olarak aralarına bir "/" işareti konarak bu iki terim birlikte yazılmış, ancak bu durum, bu iki kavram arasındaki ilişkinin müphem kalmasına yol açmıştır. Bu durum, fizibilite etüdünün görev kapsamı için de geçerli olup, söz konusu fizibilite çalışmasında bu konunun göz ardı edilmesinin artık mümkün olmadığına ve herhangi bir yeni dokümanda konunun ele alınmasının gerekli olduğuna değinilmiştir. İki terimin örtüştüğü alanlar vardır, çünkü yurttaşlık açısından önemli olan, örneğin, oy kullanma hakkı, ifade özgürlüğü ve toplantı özgürlüğü klasik insan hakları olup, DYE alanında yer aldığı kadar İHE alanında da yer almaktadırlar. Bununla birlikte, madde 3'ün metninde açıklık getirilmeye çalışılan bir fark vardır. Belirtildiği gibi, bu fark, amaç ve uygulamalardaki bir farktan ziyade, üzerinde odaklanılan alan ve kapsam farkıdır.

4. Anayasal yapılar ve üye ülke öncelikleri

38. Bu kapsamlı maddede, giriş bölümündeki 13. maddeyle ilgili olarak ele alınan mülhazalar üzerinde durulmaktadır. Dokümanın yazımı ve müzakereler boyunca, anayasal yapılarının ve eğitim sistemlerinin – eğitim alanında, diğer pek çok Avrupa işbirliği alanından çok daha fazla olmak üzere – büyük farklılıklar göstermesi nedeniyle, Bildirgenin hükümlerini uygulamada kullanacakları vasıtalar bakımından, üye ülkelerin daha geniş bir takdir yetkisine sahip olmalarının gereği anlaşılmıştır. Örneğin bazı eğitim sistemleri çok merkezi olup, tüm müfredat programları ve yöntemleri üye ülke hükümeti seviyesinde belirlenmekteyken, diğerlerinde bu çok daha yerinden yönetimle gerçekleştirilmekte, yerel yönetimler ve münferit okullar genel hedefler kapsamında önemli bir özerkliğe sahip olmaktadır. Federal yönetimlerde ise eğitimle ilgili sorumluluk federasyonu oluşturan çeşitli eyaletlerin hükümetlerince üstlenilmektedir. İşte bu nedenle de *a* fıkrasına ihtiyaç doğmuştur. *b* fıkrasında ise, program boyunca ve özellikle de Eğitim Yoluyla Yurttaşlık Avrupa Yılı uygulamasında ortaya çıktığı üzere, farklı üye ülkelerin DYE ve İHE mevzuatları ve uygulamaları açılarından birbirlerinden çok farklı noktalarda oldukları kabul edilmektedir. Bazı ülkelerde bu konular müfredatta ve uygulamada yıllardır yer alırken, diğer ülkelerde yeni başlamaktadır. O nedenle de ilgili ülkelerin bu konulara ilişkin öncelikleri ve ihtiyaçları farklı olacak olup, bu ülkeler Bildirgenin diğer bölümleri üzerinde duracak ve bu konuları farklı bir sıralamaya göre ele alacaklardır.

Bölüm II – Hedefler ve prensipler

5. Hedefler ve prensipler

39. Bildirgenin bundan sonraki yapısına baktığımızda 5. Madde’de bir dizi hedef ve prensibin genel olarak ifade edildiğini ve bunların pek çoğunun müteakip, kapsamlı 6-16. maddelerde ele alınıp ayrıntılandırıldığını görüyoruz. Ancak, 5. Madde’nin kalın hatları ve genel özelliği önemini korumakta, çünkü, herbir nokta daha ileride ele alınıp detaylandırılmadığından, bu maddede tüm üye ülkelerin DYE/İHE’e ilişkin faaliyetleriyle ilgili bilgi verilmektedir.

40. Bu maddenin giriş cümlesindeki “rehberlik” sözcüğü ile formüle edilen ifade önemlidir: buradaki hedefler ve prensipler yol göstericidir, yani ne uygulanacak politikalar, mevzuat ve uygulamalar için tarif edici bir reçetedir, ne de arka planda yer alacak bir takım mülahazalardan söz edilmektedir. Metni kaleme alanlar hem daha kuvvetli (“mevzuatlarını vb. aşağıdaki hedef ve prensipleri temel alarak belirlemelidirler”), hem de daha zayıf seçenekleri (...aşağıdaki hedef ve prensipleri göz önüne almalıdırlar”) düşünmüşler, ancak mevcut ifadeyi özellikle tercih etmişlerdir.

a. Bu maddede yer alan hedefte, herkese DYE ve İHE sağlanmasına ilişkin Birleşmiş Milletler 1993 Viyana Deklarasyonu ve bu hakkı, sadece vatandaş olanlara değil, ülke topraklarında bulunan herkese yaygınlaştıran Avrupa İnsan hakları Sözleşmesi (Madde 1) hatırlatılmaktadır.

b. Burada, eğitimin, özellikle de yurttaşlık ve insan hakları alanlarında yaşam boyu sürecek bir süreç ve Avrupa Konseyi programlarının kalıcı bir konusu olduğuna değiniliyor. Süreçte yer alan paydaşların listesi bilinçli olarak uzun ve açık uçlu (“dahil olmak üzere”) tutulmuş olup, her türlü kurum, sivil toplum kuruluşu (STK) vb. dahil edilmiştir.

c. Hükümetler, anlaşılır bir biçimde, en fazla etkileyebilecekleri ve para ayırabilecekleri eğitim türü olan örgün eğitime daha fazla kaynak ayıracakları halde, bu prensip, bu süreçte her türlü öğrenimin değerli olduğunu hatırlatmaktadır.

d. STK’ların ve gençlik kuruluşlarının vazgeçilmez katkıları yukarıda, giriş bölümündeki 14. Madde kapsamında vurgulanmıştı. Burada “destek” konusuna yapılan göndermeden kasıt, genel bir destek olup, söz konusu finansal veya diğer tür desteğe hak kazanma söz konusu değildir. Bununla birlikte bu ilkede, STK’ların ve gençlik kuruluşlarının gerek devletten gerekse diğer

kaynaklardan sağlanmak üzere, bu desteğe ihtiyacı olduğu belirtilmektedir. Gençlik kuruluşlarına yapılan bu özel gönderimde, öğrenci örgütleri de, insan hakları eğitiminin önemli ortakları olarak sürece dahil edilmektedirler.

e. Eğitim kurumlarının bir yandan demokratik ilkelere ve insanlara saygıyı öğretip, öte yandan hiç de demokratik olmayan bir şekilde yönetilmeleri anlamsız olur. Okullarda ve diğer eğitim kurumlarında demokratik yönetim ihtiyacı Avrupa Konseyi programlarında sürekli olarak vurgulanmıştır. Bu ilke daha kapsamlı 8. Madde’de tekrar ele alınmıştır.

f. Çeşitliliğe saygı da Avrupa Konseyinin temel ilkelerinden biri olup, (örneğin Bak: gençlik kampanyaları, (“Herkes farklı, herkes eşit”) DYE/İHE’nin ana amaç ve yararlarından biri karşılıklı anlayışın artırılması ve çatışmaların önlenmesidir. Farklı inanç grupları ve etnik gruplar örneği karşılıklı anlayışın ve saygının oluşturulması bağlamında verilmiştir, ancak aynı prensip, aralarında yanlış anlaşılma ve çatışma baş gösterebilecek diğer gruplar için de geçerlidir.

g. DYE ve İHE’nin tanımlarında da olduğu gibi, bu prensipte ağırlık, sadece bilgi ve becerilerin elde edilmesine değil, belirli bir eyleme dönüştürülmesine verilmiştir.

h. Bu prensip, daha kapsamlı olan 9. Madde’de açıklık getirildiği gibi, eğitimin, hizmet öncesi ve hizmet sırasındaki safhaları dahil olmak üzere, tüm aşamaları için geçerlidir. Bu prensip, öğretim gönüllüleri ve kolaylaştırıcılarının eğitilmesine ilişkin olanakları çoğu kez çok kısıtlı, geçici ve yardım sağlayan kurumların desteğine bağlı olan sivil toplum kuruluşları ve gençlik sektörü için özellikle önemlidir.

i. Bu kadar geniş bir yelpazeye yayılmış paydaşlar arasında ortaklık ve işbirliğini sağlamak, bazı çıkarlarının kesinlikle çatışacağı ve sınırlı kaynaklar için rekabet edeceklerinden, kolay değildir. Bununla birlikte, paydaş işbirliğinin getirdiği yararlar öylesine büyüktür ki, ülkelerin bu alanda sarf edecekleri her türlü gayret karşılığını bulacaktır.

j. Bildirgenin bizzat kendisi Avrupa Birliğinin 47 ülkesinin – ve eğitim alanında da Avrupa Kültür Sözleşmesine taraf olan tüm devletler arasında – uluslararası işbirliğinin bir sonucu olarak ortaya konmuştur. Bildirgenin yasal ve siyasi dayanağı işbirliği olduğundan, böyle bir işbirliğinin gelecekte de sürdürülmesi amaç ve prensibinin vurgulanması beklenen bir durumdur. Kendi içinde değerli olmasının yanı sıra, bu tür bir işbirliği ve iyi uygulamaların paylaşılması, örneğin mükerrer çabaları azaltma, sinerjiyi kolaylaştırma ve maliyetleri düşürme gibi önemli pratik yararlar sağlayabilir.

Bölüm III – Politikalar

41. Bildirgenin 6-16. maddelerinde operasyonel hükümler yer almaktadır. Bu maddelerde, 5. Madde’de sıralanan hedef ve prensiplerin uygulanmasını mümkün kılmak üzere, spesifik alanlara ilişkin politikalar yer almaktadır. Genel ifadelerle açıklanan politikalar üye ülkelere bunların nasıl uygulanacağı konusunda kayda değer bir takdir marjı bırakmaktadır. Tabiiyetiyle, 4. Madde de bu bağlamda geçerlidir (Bak: yukarıdaki 38. Madde)

6. Örgün genel ve mesleki eğitim

42. Yukarıda da belirtildiği gibi, Avrupa Konseyinin bu alandaki gayretlerinin temel noktası, diğer eğitim biçimlerini dışlamaksızın, bu eğitim türüdür. Bunun nedeni bu eğitim türünün, ülkelerin fark yaratarak sonuç alabilmeleri daha olası bir alan olması nedeniyle, önemli yararlar sağlamasıdır. Bu madde yukarıdaki 4. Maddenin uygulanmasına iyi bir örnek oluşturmaktadır çünkü bazı ülkelerin anayasaları ve mevcut yapıları merkezi hükümetin müfredat programında doğrudan değişiklikler yapmalarını mümkün kılarken, diğer ülkelerde merkezi hükümet, bunu yapma yetkisi olan diğer yetkili kurumlardan ancak istekte bulunabilmekte ve bunları teşvik edebilmektedir. Federal sisteme dayalı devletlerdeyse federal hükümetin eğitim alanında bir yenilik yapma veya bir talepte bulunma sorumluluğu yok gibidir. Benzer bir biçimde, bazı ülkeler bunu çok uzun bir süre önce yapmış olduğundan başka öncelikleri olacak, diğer ülkeler içinse bu alan öncelikli bir alan olacaktır. Bildirge bu farklı yöntemlerin uygulanması ve farklı seçimler yapılması için serbesti sağlamaktadır. Arada farklılıklar olan bir başka alan da, genel ve mesleki örgün eğitimin yapılandırılmasındaki farklılıklardır. Metinde her ülkenin kendi sistemine uyarlamasını mümkün kılacak bir üslup kullanılmıştır.

43. Bildirge metnini kaleme alanlar uluslararası sivil toplum kuruluşlarından gelen ve DYE ve İHE’ye, bu eğitimlerin değişik seviyelerinde, belirlenen dersleri müfredata dahil etmek yerine, “yetkinlikler”i dahil etme önerisini dikkate almışlardır. “Yetkinlik” terimi akademik literatürde giderek daha fazla kullanılmakta olan bir terim olup, uygulamada, bir beceri, bilgi ve tutumlar demetini anlatmaktadır. Burada öğrenci hedefleri yerine, alınan eğitimin çıktıları, yani sonuçları üzerinde durulmakta ve bu çıktıların karmaşık çıktılar olabileceği de kabul edilmektedir. Yazım grubu bu modern terminolojinin çekiciliğini görmüş, ancak, bu terimin, evrensel kabul gören “müfredat” teriminin aksine, henüz yeterince iyi yerleşmediği ve anlaşılmadığı sonucuna varmıştır. Bununla birlikte, bu maddenin amacı, yukarıdaki

2. Madde ile birlikte okunduğunda, kuşkusuz, verilen eğitimin sadece bilgi aktarmaktan ibaret olmayıp, aynı zamanda becerilerin geliştirilip, belirli konulardaki tavırlar etkilenecek, toplumda aktif katılımın özendirilmesi ve insan haklarının savunulmasıdır.

44. İkinci cümlede, DYE ve İHE'nin müfredatı dahil edilmesinin bir defaya mahsus bir girişim olmayıp, müfredatın anlamlı kılınması ve öğretim yöntemlerinin etkililiğinin sağlanması için, müfredatın sürekli bir incelemeden geçirilmesi ihtiyacı vurgulanmaktadır.

7. Yüksek öğrenim

45. Yüksek öğrenim kurumları, daha alt seviyedeki eğitim kurumlarıyla karşılaştırıldığında ortaya çıkan durum, bu maddede kullanılan eylemlerin ifade edilmesinde yansıma bulmaktadır: örneğin, "dahil etmelidir", yerine "dahil edilmesine destek olmalıdır" gibi ifadelerin kullanılması gibi. Bu, bütün ülkelerde olmasa da, çoğu ülkede, yüksek öğrenim kurumlarının genelde kendi müfredat programları üzerinde özerkliğe sahip olduğu gerçeğini yansıtmaktadır. Aynı hususa, akademik özgürlük bağlamında da değinilmektedir. Nitekim bu konu, 2007 yılında yeni bir çerçeve prensip dokümanı teklifini incelerken Yüksek Öğrenim Yönlendirme Komitesinin de ana endişe konularından birini oluşturmuştu. "Yüksek öğrenim kurumları" kuşkusuz üniversiteleri kapsamakla birlikte, bunlarla sınırlı değildir

8. Demokratik yönetim

46. Maddenin ilk cümlesinde eğitim kurumlarında demokratik yönetimin iki yönlü yararına değinilmektedir: kendi içinde etkili bir yönetim yöntemi olarak değerli ve yararlı olmanın yanı sıra, özellikle de öğrencilere demokrasi ve insan haklarına saygıyı uygulamalı olarak deneyimleme fırsatı sunmaktadır. İkinci cümle, belirtilen paydaşların, kılavuz bilgiler içeren dokümanlar ve eğitici çalışmalar gibi unsurları da içerebilecek "uygun vasıtalarla" böyle bir yönetime aktif katılımlarının teşvik edilmesiyle ilgilidir. Demokratik yönetim aynı zamanda, en etkili demokratik yurttaşlık alıştırması yöntemi olduğu geniş kabul gören, eğitimin her seviyesinde anlamlı ve sürdürülebilir öğrenci katılımını mümkün kılacak yapıları da içerebilir.

47. İngilizce "governance" sözcüğüyle ifade edilen "yönetişim" kavramı (Bildirgeyle ilgili müzakereler de İngilizce olarak yapılmıştır) karmaşık bir kavram olup, diğer dillere tek bir sözcükle tercümesi zordur. "Yönetişim", sadece yönetme ve karar verme süreci olarak bilinen sürecin ötesine geçerek,

bu süreçlerin ve kararların, üzerinde mutabık kalınmış değerler ve tercihlerle olan ilişkilerini içerir. Yönetişimin tanımlarından biri: "Ortaya konmuş değerlerin ve tercihlerin, süreçler ve kurumlar vasıtasıyla, bir grubun ve grubun münferit üyelerinin güvenliğini, refahını ve moral gelişimini arttıran kolektif eylemlere dönüştürülmesidir." Şeklinde dir.

Daha fazla bilgi edinmek isteyenler için, 2005 yılında yapılan Yüksek Öğrenimde Yönetişim adlı konferansla ve bu terimle, anlamıyla, tercümesiyle ve pratikteki uygulamasıyla ilgili kayda değer tartışmaların yer aldığı Avrupa Konseyi raporu çok aydınlatıcı bir dokümandır. Konferansta her ne kadar esas itibarıyla yüksek öğrenim ele alınmışsa ve diğer kurumların yönetişimi bazı farklılıklar gösterse de, burada belirtilen ilkelerin çoğu pek çok alan için geçerlidir.

9. Eğitici çalışmalar

48. Öğretmenlerin ve gerek eğitim sisteminin içinde gerekse dışında yer alan, örneğin gençlik liderleri gibi, diğerlerinin DYE/İHE konularında eğitim almaması halinde, DYE/İHE konusunda verilecek eğitim etkisiz ve tamamen yararsız olacaktır. Bu konu geleneksel konulardan çok farklı bir konudur. Bunun dersini vereceklerin, önce kendilerinin konunun eğitimini almaları gereklidir. Bunu en iyi şekilde öğretme yöntemleri de farklıdır ve öğrenilmeleri gerekir. Bu maddede, sadece öğretmenlerin değil, öğretmenlere konuyu öğretecek olanların eğitilmesinin de önemi vurgulanmaktadır.

10. Sivil toplum kuruluşları, gençlik kuruluşları ve diğer paydaşların rolü

49. STK'ların ve gençlik kuruluşlarının DYE/İHE eğitimindeki rolünün önemi 14. giriş maddesinde ve 5.d maddesinde vurgulanmıştı. Burada konu bu kuruluşların sadece eğitim işinin fiilen büyük bir bölümünü gerçekleştirmeleri değil, aynı zamanda konuyla ilgili araştırmaların yapılması, hükümet nezdinde lobi faaliyetlerinde bulunulması ve kamuoyunun farkındalığının arttırılmasında da aktif olmalarıdır. Bu kuruluşlar ayrıca, öğrencilerin, çocukların ve gençlerin insan hakları ve demokrasi konularında alıştırma ve uygulama çalışmaları yapabilecekleri yegane yerleri de sağladılar. Bu kuruluşların çalışmaları ve değerlerinin anlaşılması ve görülmesi gerekmektedir ve bu maddenin temel amacı da bunu sağlamaktır. İlk iki cümlede, devletin bu kuruluşların rolüne destek olma ve yaptıkları işi desteklemedeki kararlılığı üzerinde durulmaktadır. 5.d maddesinde olduğu gibi, herhangi bir destek

türü konusunda bir taahhütte bulunulması söz konusu olmayıp, sağlanan destek, ülkelerin kaynaklarına ve önceliklerine göre farklılıklar gösterecektir. Son cümlede daha geniş bir kitleye değinilmekte olup, DYE ve İHE eğitiminin yaygınlaştırılması ve duyurulması için, özellikle medya ve genel kamuoyu olmak üzere, diğer oyuncuların da sürece dahil edilmesi amaçlanmaktadır. Burada kullanılan dil özellikle genel mahiyette olup, ülkelerin bu maddeyi kendi durumlarına uygun bir biçimde uygulamalarına imkan tanınması amaçlanmıştır. Burada, örneğin, gazete ilanları, televizyon reklam kampanyaları, internet siteleri, aile birliği, sendikalar, inanç grupları vb. gibi örgütlerle çalışmalar sayılabilir.

11. Değerlendirme kistasları

50. Diğer herhangi bir eğitim türünde olduğu gibi, bu eğitimin etkililiğinin de değerlendirildiği kistaslar olmalıdır. Bu tür kistasların oluşturulması kolay değildir, ancak bu konuda kistaslar ve göstergeler oluşturulması için uluslararası girişimler mevcuttur. Nihayetinde, her ülke kendi kistaslarını oluşturacaktır. Ancak, özellikle de Avrupa Konseyi dahilinde, Avrupa devletlerinden oluşan bölgesel gruplar içinde veya koordinatör ağları içinde (Bak: aşağıdaki 12.14.15.ve 16. maddeler) deneyimleri paylaşmak ve ortak kistaslar oluşturmak üzere uluslararası işbirliğinden kayda değer yardım sağlanabilir. İkinci cümlede, kistasların oluşturulmasında öğrencilerden alınacak geri bildirimlerin önemi vurgulanmaktadır.

12. Araştırma

51. Araştırma, değerlendirmeyle yakından ilgilidir. İlk cümlede açıkça anlatıldığı gibi, araştırmanın hükümetlerce yapılmasına gerek yoktur. Nitekim, eğitim alanındaki tecrübelerle bakıldığında, araştırmaların büyük bölümünün STK'larca uluslararası düzeyde, üye ülke düzeyinde ve belirli projeler için devlet fonları alsalar bile, hükümetten bağımsız diğer kurumlarca yapıldığı görülmektedir. Araştırmanın pek çok amacı ve araştırmadan yararlanan pek çok grup vardır. Ana amacı mevcut durumun bir değerlendirmesini yaparak, DYE/İHE eğitimiyle uğraşanların performanslarını ölçmelerine ve etkililik ve verimliliklerini arttırarak, verimsiz çabalarını azaltıp maliyetleri düşürmelerine yardımcı olmaktır. İkinci cümlede uzun ancak açık uçlu (diğerlerinin yanı sıra) bir muhtemel araştırma konuları örnek listesi verilmektedir. Araştırmaların diğer üye ülkelerle paylaşılmasına ilişkin son cümle, işbirliğiyle ilgili 15. ve 16. maddelerle bağlantılıdır.

13. Sosyal birlik beraberliği geliştirmeye, çeşitliliğe değer vermeye, farklılıklarla ve çatışmalarla baş etmeye yönelik beceriler

52. Bu maddede, 5.f maddesindeki prensip ayrıntılı olarak ele alınmakta olup, o maddeyle ilgili görüşler burası için de geçerlidir. Burada, DYE/İHE'nin bir ders olarak öğretilmesi gibi dar bir anlayışın ötesine geçilerek, DYE/İHE prensiplerinin eğitimin her alanında uygulanması teşvik edilmektedir. Bu anlayışın özü, çeşitlilikler içeren bir toplumda, farklılıklara saygı göstererek, çatışmaları şiddete başvurmadan çözüme kavuşturarak, birlikte yaşamayı öğrenmektir. DYE/İHE'nin tanımlarında da açıklık getirildiği üzere, DYE/İHE sadece ve hatta ilke olarak bilgi ile ilgili değil, beceriler edinip mevcut davranış ve tavırların değiştirilmesiyle ilgilidir. Burada, özellikle de gerek fiziksel, gerek psikolojik olarak uygulanan veya giderek artan bir şekilde internet ortamında (siber-kabadayılık) görülen, okullara musallat olabilen, kabadayılık ve taciz olarak adlandırılan türlerde ayrımcılık ve şiddet gibi, tüm ayrımcılık ve şiddet türleriyle mücadeleyle spesifik bir şekilde değinilmektedir.

Bölüm IV – Değerlendirme ve işbirliği

14. Değerlendirme ve inceleme

53. Bildirge metnini kaleme alan grup, üye ülkelerinin çoğunun, ortaya çıkaraçağı maliyetler de dahil olmak üzere, çeşitli nedenlerle harici denetleme sistemlerine taraftar olmadığını hatırd tutarak, herbir üye ülkenin kendi kendini değerlendireceği bir sistemi tercih etmişlerdir. Böyle bir değerlendirmenin hem düzenli aralıklarla yapılması hem de yapılan değerlendirmenin takibi ve izlenmesi gerekmektedir. Bu madde, değerlendirme kıstaslarına ilişkin 11. maddeyle, araştırma ile ilgili 12. maddeyle ve işbirliğiyle ilgili 15. maddeyle ilgilidir. İkinci cümlede spesifik olarak üye ülkelerin değerlendirme sürecinde diğerleriyle işbirliği yapma sečeeneđine değinilmekte, üçüncü cümlede ise ülkelerin bu konuda Avrupa Konseyinden yardım isteyebileceği belirtilmektedir. Her iki hal tarzı da çok yararlı olabilir, ancak, tamamen isteğe bağlı sečeeneklerdir.

15. Müteakip faaliyetlerde işbirliği

54. Bu maddede, Avrupa Konseyi üye ülkeleri arasında bu konuda 1997'den beri süregelen mükemmel işbirliğini devam ettirerek bu işbirliğinin, Bildirgenin uygulanmasından sonraki müteakip faaliyetler üzerinde odaklandırılması arzu edilmektedir. Fıkralardan üçü; a,c ve d, esas itibariyle

hükümetlerin kendileri içindir. Diğer *b* ve *e* fıkraları ise, hükümetlerin kendi ülkelerinde yaşayan insanların ve kuruluşların işbirliğini geliştirmeleri ve desteklemeleriyle ilgilidir. Avrupa çapında üye ülke DYE/İHE koordinatörleri ve STK ve gençlik kuruluşu ağları yıllar içinde bu konuda çok şey başarmışlardır. Amaç bu bağlantıları ve bunların yarattığı sinerjileri teşvik etmektir. Benzer bir şekilde, hükümetler birlikte hareket ederek israfa yol açacak mükerrer eylemlerden kaçınacak ve kıt kaynakları daha verimli kullanacaklardır.

55. c fıkrasında geçen “derleme” teriminden kasıt, iyi uygulamaların daha geniş çaplı uygulanacak bir tür norma dönüştürülmesidir. Bu düzenleyici nitelikte olabilir ancak daha çok bir kılavuz veya tavsiyeler dizisi şeklinde olacaktır. Mahiyeti itibarıyla böyle bir kodifikasyon, her bir üye ülkenin kendi yetki alanında uygulanmak üzere benimsemesi içindir, ancak birkaç ülkenin birden uygulayacağı, üzerinde mutabık kalınmış bir rehber veya kurallar dizisi de mümkündür. Nitekim, Bildirgenin bizatihi kendisi iyi uygulamaların derlenmesine bir örnek oluşturmaktadır.

16. Uluslararası işbirliği

56. Bu maddeyle, işbirliği kapsamı, Avrupa Konseyi ile DYE/İHE konusunda ortaklık yapan uluslararası kuruluşları, esas olarak Birleşmiş Milletleri, Avrupa Birliğini ve Avrupada Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatını kapsayacak şekilde genişletilmektedir. Bu dört kuruluşun genel sekreterlik seviyesinde yakın irtibatı vardır ve konuyla ilgili önemli ortak toplantılar düzenlemişlerdir. Ancak bu maddede üye ülkeler arasında ve hatta üye ülke dahilinde bu konuda daha yakın ilişkiler teşvik edilmektedir. Çünkü çoğu kez, bir uluslararası kuruluşta çalışan bir devlet memurunun başka bir uluslararası kuruluşta aynı konuda yürütülmekte olan çalışmadan haberdar olmadığı görülmektedir. Bu maddenin amacı Bildirgenin, ve Bildirge sonucunda benimsenen politika ve uygulamaların yararlarını gerek Avrupa’da gerekse Avrupa’nın ötesinde geniş bir şekilde yaygınlaştırmaktır. Kuşkusuz bu madde aynı zamanda diğer uluslararası kuruluşların da üyesi olan üye ülkelerin, deneyimlerini ve iyi uygulamalarını bu kuruluşlarla doğrudan doğruya paylaşmalarını hiçbir şekilde engellememektedir.

Avrupa Konseyi Yayınları satış temsilcileri

BELÇİKA

La Librairie Européenne -
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 231 04 35
Fax: +32 (0)2 735 08 60
E-mail: order@libeurop.be
http://www.libeurop.be

Jean De Lannoy/DL Services
Avenue du Roi 202 Koningslaan
BE-1190 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 538 43 08
Fax: +32 (0)2 538 08 41
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
http://www.jean-de-lannoy.be

BOSNA HERSE

Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/V
BA-71000, SARAJEVO
Tel.: + 387 33 640 818
Fax: + 387 33 640 818
E-mail: robertsplus@bih.net.ba

KANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
1-5369 Canotek Road
CA-OTTAWA, Ontario K1J 9J3
Tel.: +1 613 745 2665
Fax: +1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
http://www.renoufbooks.com

HRVATİSTAN

Robert's Plus d.o.o.
Marasovićeva 67
HR-21000, SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: + 385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

ÇEK CUMHURİYETİ

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: +420 2 424 59 204
Fax: +420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
http://www.suweco.cz

DANİMARKA

GAD
Vimmelskaffet 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: +45 77 66 60 00
Fax: +45 77 66 60 01
E-mail: gad@gad.dk
http://www.gad.dk

FİNLANDIYA

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: +358 (0)9 121 4430
Fax: +358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilaus@akateeminen.com
http://www.akateeminen.com

FRANSA

La Documentation française
(diffusion/distribution France entière)
124, rue Henri Barbusse
FR-93308 AUBERVILLIERS CEDEX
Tel.: +33 (0)1 40 15 70 00
Fax: +33 (0)1 40 15 68 00
E-mail:
commande@ladocumentationfrancaise.fr
http://www.ladocumentationfrancaise.fr

Librairie Kléber
1 rue des Francs Bourgeois
FR-67000 STRASBOURG
Tel.: +33 (0)3 88 15 78 88
Fax: +33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kleber@coe.int
http://www.librairie-kleber.com

ALMANYA/AVUSTURYA

UNO Verlag GmbH
August-Bebel-Allee 6
DE-53175 BONN
Tel.: +49 (0)228 94 90 20
Fax: +49 (0)228 94 90 222
E-mail: bestellung@uno-verlag.de
http://www.uno-verlag.de

YUNANISTAN

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINAİ
Tel.: +30 210 32 55 321
Fax.: +30 210 32 30 320
E-mail: ord@otenet.gr
http://www.kauffmann.gr

MACARİSTAN

Euro Info Service
Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: +36 1 329 2170
Fax: +36 1 349 2053
E-mail: euroinfo@euroinfo.hu
http://www.euroinfo.hu

İTALYA

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: +39 0556 483215
Fax: +39 0556 41257
E-mail: licosa@licosa.com
http://www.licosa.com

MEKSİKA

Mundi-Prensa México, S.A. De C.V.
Rio Pánuco, 141 Delegación Cuauhtémoc
MX-06500 MÉXICO, D.F.
Tel.: +52 (01) 55 55 33 56 58
Fax: +52 (01) 55 55 14 67 99
E-mail: mundiprensa@mundiprensa.com.mx
http://www.mundiprensa.com.mx

HOLLANDA

Roodveldt Import BV
Nieuwe Hemweg 50
NL-1013 CX AMSTERDAM
Tel.: + 31 20 622 8035
Fax.: + 31 20 625 5493
Website: www.publidis.org
Email: orders@publidis.org

NORVEÇ

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: +47 2 218 8100
Fax: +47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
http://www.akademika.no

POLONYA

Ars Polona JSC
25 Obrocnow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: +48 (0)22 509 86 00
Fax: +48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
http://www.arspolona.com.pl

PORTEKİZ

Livraria Portugal
(Dias & Andrade, Lda.)
Rua do Carmo, 70
PT-1200-094 LISBOA
Tel.: +351 21 347 42 82 / 85
Fax: +351 21 347 02 64
E-mail: info@livrariaportugal.pt
http://www.livrariaportugal.pt

RUSYA FEDERASYONU

Ves Mir
17b, Butlerova ul.
RU-101000 MOSCOW
Tel.: +7 495 739 0971
Fax: +7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
http://www.vesmirbooks.ru

İSPANYA

Mundi-Prensa Libros, s.a.
Castelló, 37
ES-28001 MADRID
Tel.: +34 914 36 37 00
Fax: +34 915 75 39 98
E-mail: libreria@mundiprensa.es
http://www.mundiprensa.com

İSVİÇRE

Planetis Sàrl
16 chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: +41 22 366 51 77
Fax: +41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

BİRLEŞİK KRALLIK

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: +44 (0)870 600 5522
Fax: +44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
http://www.tsoshop.co.uk

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ ve KANADA

Manhattan Publishing Co
2036 Albany Post Road
USA-10520 CROTON ON HUDSON, NY
Tel.: +1 914 271 5194
Fax: +1 914 271 5886
E-mail: coe@manhattanpublishing.co
http://www.manhattanpublishing.com

Avrupa Konseyi Yayınları

FR-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 – Fax: +33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Website: http://book.coe.int

Eğitimin, Avrupa Konseyi'nin temel değerleri olan: demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünün yanı sıra, insan hakları ihlallerinin önlenmesinde de hayati bir rolü vardır. Daha genel anlamda eğitim, giderek daha büyük ölçüde, şiddetin, ırkçılığın, aşırılığın, yabancı düşmanlığının, ayrımcılığın ve hoşgörüsüzlüğün artmasına karşı bir savunma yöntemi olarak görülmektedir. Bu konuda giderek artan farkındalık, Avrupa Konseyi Demokratik Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ("EDC/HRE") Bildirgesinin, CM/Rec(2010)7 sayılı Tavsiye Kararı kapsamında Avrupa Konseyinin 47 üye ülkesince kabul edilmesiyle yansımaya bulunmuştur. Bildirge geniş kapsamlı istişareler sonucunda birkaç yıl süren bir çalışma neticesinde hazırlanmış olup bağlayıcı değildir. Bildirge, yurttaşlık ve insan hakları konularıyla ilgilenen herkes için önemli bir başvuru belgesi olacaktır. Belgenin üye ülkelerde bu konularda harekete geçilmesi için bir odak noktası ve katalizör olmanın yanı sıra, Avrupa'da ve ötesinde iyi uygulamaların yaygınlaştırılması ve standartlarının yükseltilmesi için bir vasıta olacağı ümit edilmektedir.

COUNCIL
OF EUROPE

CONSEIL
DE L'EUROPE

www.coe.int

The Council of Europe has 47 member states, covering virtually the entire continent of Europe. It seeks to develop common democratic and legal principles based on the European Convention on Human Rights and other reference texts on the protection of individuals. Ever since it was founded in 1949, in the aftermath of the Second World War, the Council of Europe has symbolised reconciliation.

ISBN 978-92-871-7031-6

€8/US\$16

<http://book.coe.int>
Council of Europe Publishing